

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. Zakon o javnom informisanju i medijima

Implementacijom Zakona o javnom informisanju i medijima smo se bavili u delovima izveštaja koji se odnose na slobodu izražavanja i privatizaciju.

2. Zakon o elektronskim medijima

2.1. Političko oglašavanje van predizborne kampanje

Polemika oko odluke Regulatornog tela za elektronske medije (REM) da ne pokrene postupak protiv televizija koje su direktno prenosile Svečanu sednicu skupštine vladajuće Srpske napredne stranke (SNS) nastavila se i u novembru. Pored NUNS-a koji je kritikovao ovu odluku, i koji je i podneo prijavu REM-u, u priču oko političkog oglašavanja uključila se Misija OEBS-a u Srbiji, kao i Savet za borbu protiv korupcije.

Podsetimo, dve nacionalne televizije TV Pink i TV Happy i jedna gradska – Studio B, u direktnom prenosu emitovale su kompletan tok Svečane sednice skupštine SNS-a. Predsednik Saveta REM-a Goran Karadžić izjavio je da je ovo telo do sada, u sličnim situacijama, pokretalo postupke protiv emitera. Ovakva izjava bila je očekivana uzimajući u obzir zakonsku zabranu svake političke propaganda van predizborne kampanje, što nužno obuhvata i prenose svečanih sednica stranačkih organa. Da ne mora sve da bude kao u prethodnim sličnim situacijama, pobrinuo se sam REM. Ovo telo je, naime, obavestilo javnost da je Savet REM-a utvrdio da je setom novih medijskih zakona prestalo da važi Opšte obavezujuće uputstvo za emitere i da stoga ne postoji osnov da se pokrene postupak za utvrđivanje odgovornosti televizija koje su direktno prenosile stranačku proslavu.

U Analizi OEBS-a, koja je usledila, navodi se da u regulaciji opštih obaveza pružalaca medijskih usluga, odnosno TV kompanija, u odnosu na sadržaj programa, Zakon o elektronskim medijima predviđa da će pružalac medijskih usluga poštovati zabranu političkog oglašavanja van predizborne kampanje. Po mišljenju OEBS-a, pravilnik, uputstva i preporuke koje REM donosi, služe samo da bi osigurale efikasnije sprovođenje Zakona. Drugim rečima, po nalaženju ove međunarodne organizacije, Regulator je, ako su ranije opšte smernice prestale da važe, bio dužan da razvije nove, zasnovane na postojećim zakonima.

Savet za borbu protiv korupcije je u svom saopštenju krajem oktobra naglasio da je REM dužan da dosledno i u skladu sa zakonom postupa prema „svim nesavesnim televizijskim stanicama“, kao i to da odluka da se ne pokrene postupak za utvrđivanje odgovornosti televizija koje su prenosile političke manifestacije, ne doprinosi uvođenju reda u sistem javnog informisanja.

Savet Regulatornog tela je oštro reagovao na ovakve stavove, pa je predsednik tog tela Goran Karadžić izjavio da Savet za borbu protiv korupcije nema ovlašćenja da Regulatornom telu „drži lekcije“ i da će predložiti da se na sledećoj sednici REM-a razmatra to saopštenje, pitajući se odakle ovom telu „legitimitet da bude nadregulatorno telo regulatornom telu“. Neposredno nakon toga, Savet REM-a je i zvanično reagovao dopisom Savetu za borbu protiv korupcije, u kom se, između ostalog, pozvao na odredbu člana 13. stav 3. Zakona o elektronskim medijima koja propisuje da niko nema pravo da na bilo koji način utiče na rad članova Saveta REM-a, i naveo da oni nisu dužni da poštuju bilo čije instrukcije u vezi sa svojim radom, izuzev odluka nadležnog suda donetih u postupku sudske kontrole rada Saveta. Pored toga, navedeno je da Savet za borbu protiv korupcije ne razlikuje informisanje o političkim događajima od političkog oglašavanja. Savet za borbu protiv korupcije je potom replicirao i naveo da je svojim saopštenjem želeo da skrene pažnju na kršenje Zakona o elektronskim medijima, te da nije davao instrukcije članovima Saveta REM-a, detaljno obrazlažući zašto smatra da je REM morao da reaguje.

Izgleda da je ova polemika otišla predaleko, te da se REM, čini se ipak neprimereno, pozvao na vršenje uticaja na njegovu nezavisnost, u situaciji kada je kritika javnosti, a ne samo Saveta za borbu protiv korupcije, usmerena na odluku tog tela da uopšte ne pokrene postupak u kome bi se utvrđivalo da li je do kršenja zabrane političkog oglašavanja van predizborne kampanje došlo ili ne, bila više nego opravdana. Problem zapravo nije u tome što Savet za borbu protiv korupcije pokušava da bude nadregulatorno telo regulatornom telu, već u tome što se REM, kao sektorski regulator, nedonošenjem bilo kakve odluke zapravo uzdržao od regulacije.

Ovde ćemo samo ponoviti ono što smo o ovome napisali u prethodnom izveštaju. Iskustvo Regulatornog tela u oblasti političkog oglašavanja na televiziji van predizborne kampanje i njegova osnovna funkcija – kontrola ispunjavanja zakonskih obaveza, obavezivale su REM da reaguje, i to tako što bi najpre utvrdio da li je u direktnom prenosu Svečane sednice skupštine bilo elemenata promocije jedne političke stranke van predizborne kampanje, a potom, u slučaju da jeste bilo, doneo odluke kojom se emiterima izriču ili ne izriču mere. Čak i da stvarno nije imao osnov da pokrene postupak za utvrđivanje odgovornosti konkretnih televizija, što je krajnje sporno, REM je morao makar da utvrdi da li su direktni prenosi stranačkih svečanosti zabranjeno političko oglašavanje van predizborne kampanje, ili ne. Manji je problem što

pojedine televizije nisu kažnjene, a veći što Regulator nije zauzeo jasan stav o tome šta je na srpskim medijima dozvoljeno, a šta ne, što može ličiti na povratak u neko davno prošlo vreme neregulisanosti medijskog sektora i opšte arbitrarnosti.

2.2. Izbor kandidata za članove Saveta Regulatornog tela za elektronske medije

Udruženja građana čiji su ciljevi ostvarivanje slobode izražavanja i zaštita dece, njih 39, još uvek nisu, kao ovlašćeni predlagači kandidata za članstvo u Savetu Regulatornog tela za elektronske medije, izabrala dva kandidata za mesto u Savetu REM-a o kojima bi se izjašnjavala Narodna skupština.

Podsećamo, Odbor za kulturu i informisanje je u oktobru pokrenuo postupak za izbor 3 nova člana Saveta Regulatornog tela za elektronske medije. Pravo na predlaganje kandidata imali su nadležni Odbor Skupštine AP Vojvodine, udruženja koja se bave slobodom izražavanja i zaštitom dece, i crkve i verske zajednice.

Što se tiče udruženja koja se bave slobodom izražavanja i zaštitom dece, Odbor za kulturu i informisanje je u novembru odlučio da listu vrati ovlašćenim predlagačima da postignu dogovor i utvrde dva kandidata o kojima će se Narodna skupština izjasniti. Udruženja su predložila: Gorana Pekovića, člana Saveta i u prethodnom mandatu, Dalibora Bunjevića, Bojana Molnara, Maju Divac, Snežanu Stojanović Plavšić, Dragana Popovića, Milana Antonijevića i Prvoslava S. Plavšića. Preostali ovlašćeni predlagači postigli su dogovor o dva kandidata koje predlažu Narodnoj skupštini, pa su tako ispred Autonomne pokrajine Vojvodine predloženi bivši direktor RTV-a Siniša Isakov i docent Filozofskog fakulteta u Novom Sadu dr Vladimir Barović, od kojih će jedan koga izabere Skupština doći na mesto Gorana Karadžića, dosadašnjeg člana i predsednika Saveta, dok su crkve i verske zajednice izabrale Aleksandru Janković i menadžera Nenada Draškovića, od kojih će onaj koga izabere Skupština doći na mesto Vladike Porfirija Perića.

3. Zakon o javnim medijskim servisima

3.1. Nove kontroverze oko finansiranja javnih medijskih servisa

Predsednik Vlade Republike Srbije Aleksandar Vučić najavio je u novembru da će taksa za javne medijske servise iznositi 150 dinara, a da će iz budžeta za 2016. godinu za javne medijske servise biti opredeljeno 4 milijarde dinara. Podsetimo, Aleksandar Vučić je i ranije imao određene izjave koje su se ticale nekada pretplate, a sada takse. Tako je u maju 2013. godine,

tada kao prvi potpredsednik vlade, najavio da će pretplata biti ukinuta. To je, makar privremeno, i učinjeno prelaznom odredbom člana 61. Zakona o javnim medijskim servisima iz avgusta 2014. godine, kada je uvođenje takse za javni medijski servis odloženo do 1. januara 2016. godine.

Član 37. Zakona o javnim medijskim servisima propisuje da je visina takse jedinstvena na celoj teritoriji Republike Srbije i ne može iznositi više od 500,00 dinara, a da odluku o utvrđivanju visine takse donose Upravni odbori RTS-a i RTV-a zajednički, na osnovu analize neto troškova obavljanja osnovne delatnost javnog medijskog servisa, uzimajući u obzir neto-korist od komercijalne eksploatacije sadržaja proizvedenih u okviru osnovne delatnosti javnog medijskog servisa, najkasnije do 30. juna 2015. godine. Problem sa Vučićevom izjavom pre svega leži u tome što on, po slovu zakona, uopšte nije nadležan da donese odluku o visini takse. Odluku o visini takse donose Upravni odbori RTS-a i RTV-a upravo da bi se obezbedila finansijska, pa posledično i uređivačka distanca javnog medijskog servisa od vlasti. Zakon o javnim medijskim servisima predviđa i da način i uslovi obezbeđivanja sredstava za finansiranje delatnosti ne smeju uticati na uređivačku nezavisnost i institucionalnu autonomiju javnog medijskog servisa. Uticaj ovakvih izjava predsednika Vlade na uređivačku nezavisnost i institucionalnu autonomiju javnog medijskog servisa ostaje tek da bude procenjen, a u konkretnoj izjavi problematično je i vraćanje budžetskog finansiranja na način na koji ga premijer najavljuje.

Naime, Zakon o javnim medijskim servisima predviđa da se „osnovna delatnost” javnog medijskog servisa delom može finansirati iz budžeta Republike Srbije i budžeta Autonomne Pokrajine Vojvodine, ali samo za:

- projekte proizvodnje, emitovanja i distribucije programa za inostranstvo, programa namenjenih dijaspori, kao i programa namenjenog stanovništvu na teritoriji AP Kosova i Metohije;
- projekte namenjene razvoju novih tehnologija, digitalizacije arhiva, digitalizacije tehnološke opreme, razvoja novih distributivnih servisa u skladu sa mogućnostima koje donosi digitalizacija, i
- druge projekte od posebnog društvenog značaja u skladu sa zakonom kojim se reguliše javno informisanje (član 43. Zakona o javnim medijskim servisima).

Imajući sve ovo u vidu, najava da je visina takse opredeljena od strane Vlade Srbije, a ne Upravnih odbora RTS-a i RTV-a, po svemu sudeći bez analize neto troškova obavljanja osnovne delatnost javnog medijskog servisa, kao i dopunskog finansiranja osnovne delatnosti iz budžeta u paušalnom iznosu ozbiljno podriva sistem finansiranja javnih medijskih servisa kako je isti bio predviđen i zamišljen još uvek važećim Zakonom.

3.2. Pokretanje postupka za izbor članova Programskog saveta

Odbor za kulturu i informisanje Narodne skupštine je u novembru doneo odluku o pokretanju postupka za izbor kandidata za članove Programskog saveta Javne medijske ustanove RTS.

Članom 29. Zakona o javnim medijskim servisima propisano je da članove Programskog saveta RTS-a bira Upravni odbor RTS-a, na predlog odbora Narodne skupštine nadležnog za oblast javnog informisanja. Odbor za kulturu i informisanje Skupštine predlaže Upravnom odboru listu od 30 kandidata za članove Programskog saveta koja odražava teritorijalnu, nacionalnu, versku, polnu i drugu strukturu stanovništva, od kojih UO bira 15 članova. Sama lista kandidata se utvrđuje na osnovu javnog konkursa koji raspisuje Odbor za kulturu i informisanje.

Shodno članu 28. Zakona o javnim medijskim servisima, Programski savet je savetodavni organ koji ima 15 članova koji se biraju iz reda stručnjaka u oblasti medija i medijskih poslenika, naučnika, stvaralaca u oblasti kulture i predstavnika udruženja čiji je cilj zaštita ljudskih prava i demokratije, koji ne mogu biti nosioci javnih i političkih funkcija, i čiji je mandat četiri godine bez mogućnosti ponovnog izbora nakon isteka mandata.

Na kraju, član 30. Zakona o javnim medijskim servisima propisuje da se Programski savet stara o zadovoljenju interesa slušalaca i gledalaca u pogledu programskog sadržaja, razmatra ostvarivanje programske koncepcije i kvaliteta programskog sadržaja javnog medijskog servisa i u vezi s tim daje preporuke i predloge koje šalje generalnom direktoru i Upravnom odboru. Pored toga, ovo telo, najmanje jednom godišnje, organizuje javnu raspravu o programskom sadržaju javnog medijskog servisa u trajanju od 15 dana, a izveštaj o održanoj javnoj raspravi, zajedno sa preporukama za njegovo unapređivanje koje su izražene u toku javne rasprave, podnosi generalnom direktoru i Upravnom odboru javnog servisa.